

Lieve familie, vrienden en collega's,
Maart is de mooiste maand op de toendra. De meeste zonuren, alles nog wit, al wat langer licht, en niet meer zo koud. Alleen dat laatste klopte niet toen ik met Edwin Trommelen (regisseur en producent, links op foto) en Paul

Enkelaar (cameraman) voor ruim drie weken naar Jakoetsk en toendradorpen Tsjerskij en Andrioesjkino reisde om een documentaire te maken over de Joekagiren en mijn project. Ze laten er geen gras over groeien en de dagen in Jakoetsk zijn gevuld met interviews bij

musicologen Joera en Tanja en bij de Toendra-Joekagirse (TJ) kunstenaar en schrijver Nikolaj Koerilov. Hij heeft vroeger verhalen van zijn moeder in het TJ opgetekend die ik nu in drie talen heb uitgegeven. Het is feest bij hem thuis als ik hem het boek aanbied met op de omslag zijn aquarel. De jongens maken een lang interview met hem en het kost me de grootste moeite de rest van de familie stil te krijgen.

In Jakoetsk verbazen de jongens zich over de kou. Ze filmen op straat, testen hun kleding en apparatuur, en kijken hun ogen uit naar de mooie meisjes die zorgvuldig in hun doosjes worden opgeborgen.

Na drie dagen vertrekken we met onze vergunning op zak in een nieuw propellervliegtuig naar Tsjerskij waar we indrukwekkend worden ontvangen door vijf vrouwen in vijf verschillende klederdrachten van locale volkeren, en

die ons zout, brood, zoute en bevroren vis en paardenmelk aanbieden.

We logeren als altijd in het Semjon Koerilov museum (schrijver en Nikolaj's broer) waar mijn taalconsulent Vasilij Tretjakov nu werkt. Hij heeft in Tsjerskij pas een zondagsschool opgericht waar nu TJ lessen worden gegeven, geïnspireerd door mijn opmerking in 2010 dat de TJ zelf schuldig zijn dat hun kinderen de taal niet

meer spreken, aldus Vasilij. Zo grof heb ik me toen niet uitgelaten, maar zo is het dus wel opgevat. Bij avondschemer is het licht zo mooi dat Paul wil filmen aan de Kolyma. Het is -40, en zo koud blijft het voorlopig. Het is voor mij altijd een opluchting als mijn TJ vrienden het goed maken. Bij Akoelina (l.) en Matrjona (onder met dochter en kleinzoon) mogen we hun zang opnemen. Edwin en Paul worden overal direct geaccepteerd en de TJ laten zich opvallend makkelijk regisseren. Ik doe mijn vrienden Nikolaj's boek en mijn fotoboekje cadeau en zoals gebruikelijk krijgen we na werk en ceremonies thee en warm eten: rendiervles met macaroni.

Na twee dagen vertrekken we met een busje (uazik) over de winterroute (zimnik) naar Andrioesjkino, 450km over de Kolyma, meertjes en glooiende toendra. Onderweg passeren we het uitgestorven dorp Tustach

Sen' waar vroeger de TJ woonden voor ze gedwongen werden naar Andrioesjkino te verhuizen. Het gehobbel duurt 11 uur met drie

eet-, drink- en plaspauses. De enige tegenliggers zijn een paar vrachtwagens die de dorpen bevoorraden. Er is van eind april tot eind januari geen verbinding over land mogelijk

vanwege de vele meertjes. De enige dieren die we onderweg zien zijn een witte poolvos en wat sneeuwwhoentjes.

In Androesjkino logeren we in het prettige huis van Aleksej Jaglovskij, conservator van het schoolmuseum die nu in Jakoetsk is. Alleen warm water is als altijd eerst minutenlang zwart. Paul legt het hardop gruwend vast. Tot mijn grote vreugde is mijn oudste Joekagir vriendin Anja in het dorp en het weerzien is hartverwarmend. Ook Maria, de zus van Vasilij, en Darja, de zus van Nikolaj, zijn thuis. Anna is met zoon Vasja ondanks de extreme kou op de toendra, ze kan het in het dorp niet

uithouden. We zoeken haar op met Maria, haar dochter Akoelina en achterkleindochter Alajii, een uurtje op de slee achter de *boeran* (sneeuwscooter) van Tolja. Alajii is dolgelukkig op de toendra, ze speelt met de vijf honden en rent rond over de sneeuw in haar rendierpakje met op haar mutsje twee rode puntjes die haar beschermen tegen boze geesten.

Anna kust me vol op de mond en Vasja haalt brandhout voor het ritueel voeden van het vuur. Onder bezwerende woorden schep je wat eten en drie lepeltjes thee en wodka in het vuur. Zo ban je kwade geesten en roep je goede geesten op. Daarna mag je zelf eten. Anna wil pas zingen als ik een tweede fles wodka tevoorschijn haal. Goed zo, zegt ze, en improviseert met tranen in haar ogen over haar

man. Dan herinnert ze zich hoe ze vroeger voor haar kinderen zong, en zingt ze Vasja toe terwijl ze hem over het hoofd aait, naar zich toe trekt en kust. Vasja laat het zich welgevallen. Bij de ondergaande zon loop ik wat rond en geniet van echte stilte, zuivere lucht en fraaie stilleven van netten. Het is al donker als we diep onder de indruk van deze dag terug naar het dorp gaan.

Tot volgend jaar! roept Anna.

's Avonds zien we uit ons raam opeens groengeel noorderlicht en we stuiven naar buiten. De mooiste vorm is een soort brede boogbrug waar allemaal figuurtjes overheen lijken te rennen. Het licht is niet fel genoeg voor foto's. Ook andere avonden is er noorderlicht.

In het dorp is een eethuisje gekomen waar je soep en eenvoudige maaltjes kan eten. Koken doen we daarom niet, we krijgen ook vaak eten bij mensen thuis of er wordt wat lekkers bij ons bezorgd.

Het gaat beter met het TJ onderwijs. In de klassen staan computers, er is meer lesmateriaal en de leerlingen lijken veel gemotiveerder dan voorheen. Net op tijd filmen Paul en Edwin een les bij Anastasia op de lagere school. Nog dezelfde dag moeten de scholen dicht: meer dan de helft van de kinderen heeft griep.

Iedereen is bang voor de hoge koorts met hoesten en loopt met kapjes voor de mond. Het ziekenhuisje ligt vol. De kampioenschappen

vrij worstelen voor de jeugd uit verschillende dorpen kon ook nog maar net doorgaan. Terwijl Paul en Edwin buiten-

scènes filmen, zoals de ijsman die brokken uit de rivier gehakt ijs als drinkwater rondbrengt, bereid ik onze tocht naar de derde

rendierkudde voor: een uitzet van warme jassen, gewatteerde broeken, wanten, grote mutsen, *pleki* (rendierlaarzen) en *koekoel'* (slaapzakken van rendiervacht). In voor- en najaar worden rendierkuddes in een kraal bijeengedreven, geteld en door veeartsen onderzocht. Eindelijk ga ik dat meemaken. 's

Morgens om acht uur zijn we al bij de tent van de rendierherders die met extra hulp uit het dorp de kudde naar de kraal aan het opjagen zijn.

Op de slee achter Tolja aan zoeken we ze op. Hij rijdt zo hard rond dat Edwin en ene Kolja twee keer van de slee worden geslingerd. Gelukkig hoor ik ze gillen. We treffen de kudde aan in een bosje van lage lariksen waar ze met hun poten wroetend naar rendiermos grazen, wat de sneeuw doet opstuiven waardoor er een witte wolk boven ze ontstaat. Je hoort ze zachtjes knorren. Elke

keer dat de herders ze opdrijven rennen ze razendsnel vooruit en struikelen haast over elkaar heen. Bij de kraal aangekomen is het

even hectisch als de dieren bijeen moeten blijven en achter hen de kraal van zwaar tentdoek wordt gesloten. De dieren blijven tegen de klok in rondrennen en springen soms hoog op. Vrouwtjes worden gescheiden, geteld, vrijgelaten en het bos in gejaagd. Bij

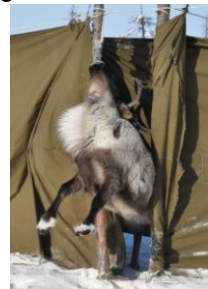
mannetjes wordt bloed afgenomen voor ze in tegenovergestelde richting worden gedreven. Vrouwtjes moeten met rust worden gelaten bij

het jongen: mannetjes steken vaak met hun gewei de drachtige vrouwtjes in de buik, niet zelden doden ze jonkies of drinken hun melk. We zijn al uren in touw en het is tijd voor een siësta, thee, en vers geslacht rendier vlees.

Buiten gaat het spektakel verder. Het is een komisch gezicht hoe de vrijgelaten rendieren zich door een smalle opening in de kraal naar buiten werken. Sommigen hebben zo'n groot gewei dat ze er nauwelijks doorheen komen en eenmaal buiten kijken ze zoekend om zich heen en rennen dan in een waggeldrafje achter de anderen aan. Het bloed afnemen is een zwaar karwei. De dieren

laten zich niet makkelijk vangen en menigeen ontsnapt. Het hele proces duurt tot acht uur 's avonds en na het eten bij schemering verlaten de hulptroupen en veeartsen de kudde. Morgen gaan ze naar de eerste kudde, 100km noordwaarts. Wij blijven achter bij de vier herders Semjon, Vasja, Jegor, en Valentin die voor ons kookt wat normaal Jegor's vrouw doet maar die moet bevallen. Het is ineens stil en al nacht voor we macaroni met rendier vlees eten. We zetten een flesje wodka op tafel dat gniffelend wordt opgedronken. Dan gaat het

houtkacheltje uit en kruipen we in onze *koekoel'*, jas eroverheen, muts op. Ik wacht 's morgens tot Valentin is opgestaan en het kacheltje heeft aangemaakt. Ik heb het ondanks de dikke slaapzak een beetje koud gehad, het moet

tussen de -30 en -40 zijn geweest. We ontbijten en Edwin en Paul interviewen en filmen de herders. Vasja ken ik nog uit 2004.

Jegor gaat in zijn *pleki* op brede houten loopski's met zijn hond kijken waar de mannetjes nu zijn, Semjon zoekt de vrouwtjes

die al veel verder getrokken zijn. Tolja komt ons met de *boeran* ophalen, hij wil snel terug want er steekt een

poerga op, een horizontale, stormachtige wind die de sneeuw doet opwaaien en alle sporen uitwist. We nemen afscheid van de herders van wie we best langer mochten blijven. Slingerend over het grote meer zoekt Tolja staande waar hij het moet oversteken, inderdaad zijn de sporen al weg.

Onze laatste dag in Andrjoeskino is er een feest voor mij georganiseerd. Aan de Alazeja is een *jaranga* opgezet en buiten bereiden

Joekagiren en anderen in klederdracht zich voor op het vuurritueel, een zonnegroet en een rondedans. De *poerga* raast nog en maakt het

buiten erg guur. Ik voed het vuur onder mijn eigen geïmproviseerde bezweringen en geniet van de dansen. Paul en Edwin leggen alles

vast. Dan allemaal gauw de *jaranga* in waar de tafels vol lokale gerechten staan. Maar eerst word ik toegesproken en krijg ik eigengemaakte cadeautjes. Dora van het museum vlecht een kralen decoratie in mijn haar. Anderen zingen TJ liedjes voor me. Ik ben diep ontroerd en in een lange toespraak bedank ik iedereen en

overhandig mijn boekjes aan de school en het museum. 's Avonds om half elf vertrokken we onverwacht naar Tsjerskij. De chauffeur van de jeep vertrouwde de *poerga* niet en wilde niet tot morgen wachten. Geen afscheid. Opgepropt zaten we 15 uur achterin hobbelen door hoge sneeuwhoppen. Om 2 uur kwamen we totaal verkreukeld aan in Tsjerskij. Daar werd ik erelid gemaakt van de pas opgerichte TJ gemeenschap en bood ik mijn boeken aan het museum aan.

Met Vasilij en visser Vadim gaan we kijken hoe 's winters in de Kolyma wordt gevestigd. Twee gaten zo'n 30m uit elkaar worden

permanent opgehouden door een paar keer per week het ijs uit te hakken. Tussen de gaten is

aan een houten constructie een net gespannen dat je op kunt halen. Tot april vang

je niet veel. Nog een kort bezoekje aan Akoelina die een rijk gedecoreerd tasje en een hanger voor me had gemaakt en dan

is ons vertrek naar Jakoetsk. In de stad is de grote presentatie van Nikolaj's boek waar hij wegens ziekte helaas niet bij kan zijn. Paul stelt voor een kort filmpje te maken van het moment dat ik Nikolaj het boek aanbied, en dat vertoon ik tijdens de presentatie, zo is hij er toch bij. De laatste avond brengen we door bij Joera en Tanja die heerlijk gekookt heeft met veel vis. Terug naar Amsterdam na een fantastische reis. Mijn hart is nog bij mijn TJ vrienden in Tsjerskij en vooral in Andrjoeskino en op de toendra. Onderweg heb ik niet veel geschreven, pas thuis. Het was te gezellig met Edwin en Paul en er was teveel om over te praten om me 's avonds terug te trekken.

Andrjoeskino forever. Zo is het. Blijf vrolijk en gezond!

Cecilia Odé

Jakoetsk, Andrjoeskino, Tsjerskij,
8-31 maart 2012